

Fašistliku Saksamaa üle saavutatud võidu 30. aastapäevale pühendatud kunstisündmuste reas on üks esilekõndivamaid RAT «Estonia» muusikaõhtu «Kangelaslikud aastad». Programmi ette valmistama asudes ei olnud veel teada, millal lõpeb teatrimea remont ja seetõttu osutus küsitavaks võimalus seda sündmust väärikselt tähistada teatri põhizanri kuuluva teose ooperi või balleti lavaletoomisega. Tuli jääda variandi juurde, mis lubab arvestada nii teatri- kui kontserdilava. Leitud lahendus väärib ka eelõeldust olememata täit tunnustust, seda mitmeski vaatenurgast hinnatuna. Esmajoonese programmi sisuline, ideelis-kunstiline väärtus. Šostakovitši Seitsmes sümfoonia, sündinud sõja kõige ränkaskemal ajal Leningradi blokaadirõngas, sai oma monumentaalse kunstilise jõuga kogu maailma silmis nõukogude rahva kangelaslikkuse ja vankumatu võidutahte sümboliks.

Võib küsida, kas on õigustatud üksnes teose I osa ettekandmine. Jaatava vastuse annavad sellele I osa enda ulatus ja sisuline terviklikkus. eelkõige aga teose muusikaline struktuur, milles pärast vastandlike jõudude traagilist kokkupõrget näeme kangastumas küll saabuvat võidupäeva, ent viimastes taktides ometi ka meenutust, et sõda jätkub.

Jätkus veel aastaid, mille iga päev on märgitud kannatuste ja kangelastegudega. Nende päevade üks kunstilisi kajastusi on V. Rubini vokaalsümfooniline suurvorm «Pühapäev juulis», mis loogiliselt Šostakovitši teose kõrvale asetuse ja kogu õhtule ajastuga sobiva nimetuse «Kangelaslikud aastad» andis.

1924. a. sündinud Moskva helilooja Vladimir Rubini loomingus on olnud eeliskohal vokaalsümfooniline žanr: oratooriumid «Tuulte laulud» A. Bloki sõnadele, «Revolutsiooniulmad» V. Lugovski luulele ja «Õntulaulud» nõukogude poeesiast valitud tekstidele. ooper «Kolm pakku», samuti mitu kooritsükli (10-osaline «Esimene lumi» jt.). Helilooja ammune soov oli kirjutada teos inimestest, kellest paljud olid sõja surmaheitluses surmast suuremad ja kes võitsid.

Selleks sai «Pühapäev juulis». Teose sündmuslikuks aluseks on nõukogude sõjameeste ennastohverdus kangelastegu Sevastopoli kaitsmisel (siit ka pealkiri), kuid helilooja ei piira süžeed aja ega ruumiga. Sellest tulenevalt ei seostu teose kunstiline kontseptsioon üksnes algtoimetuse andnud sündmusega, vaid omandab ühtlasi kogu ajastule omase ilme. Püüdes määratleda teose muusika

«KANGELASLIKUD AASTAD»

iseloomu, võime seda nimetada eepilisdramaatiliseks, milles on ühildunud tänapäevane ja ürgselt arhailine. Autor valdab võrdse meisterlikkusega nii instrumente kui ka vokaali, mis lubab tal anda koorile, orkestrile ja solistidele sisust tulenevaid ülesandeid ja liita kogu muusikaline materjal mõjuvaks tervikuks.

Sisulise kaalukuse kõrval, mida eelõeldu vahest ehk liiga paljusõnaliselt väitis, tuleb esile tõsta sedagi, et kuigi tegemist oli kontserdiga, oli ta väga asjakohane seski mõttes, et tõi publiku ette teatri põhikollektiivid — orkestri, koori ja solistid. Nii üks kui teine on seda viimastel aegadel varemgi teinud, meenutagem siinkohal Sviridovi «Paateetilist oratooriumi» ja Mozarti «Litanie Lauretanaeae», milles teatri orkester kaasa tegi, või veidi varasemast ainuüksi teatri jõududega väljatoodud Bachi «Johannese passiooni», solistid

aga on osalenud enamikus meil esitatud vokaalsümfoonilistes suurteostes.

Õhtu kunstilises kordaminekus on suurimad teened Eri Klasil. Dirigendi üha süvenev huvi nüüdisaegse muusika vastu avaldus ka seekord mõlema teose põhjalikus ettevalmistuses; loogiliselt ning tahtekindlalt läbiviidud tõlgitsuses (viimane on olnud põhjuseks, et mitmedki Moskva jt. nõukogude heliloojad on oma teoste esiettekande Eri Klasile usaldanud). Sümfoonia puhul tuleb taas viidata teatri orkestri võimekuse kasvule, mis ei tulene mitte üksnes mängijate koosseisu tugevnemisest, vaid olulisel määral ka uusi eesmärke püstitavast dirigenditööst. Siit siis enesestmõistetavus, millega kollektiiv ületas sümfoonia tehnilised raskused ja süvenes muusika sisulistesse probleemidesse.

Parimast küljest näitas kogu esinajaskond ennast ka «Pühapäeva» ettekandes, hoolimata isegi paljuräägitud

proovide nappusest esinemislaval. Ulatuslikud koorilõigud (koormeister Uno Järvela), neist mõnedki tessituurilt ja intonatsioonilt küllalt ebamugavad, olid orkestriga, niisama ka solopartii-dega liitudes heas kõlalises tasakaalus, nende sisulist mõjulepääsu soodustasid muusika karakterile vastavate tämbrite ja strihhide valik ning oskuslik kasutamine. Kontserdikooridega võrreldes suhteliselt väikese meesrühma esiletõstmisega I pildis ei taheta tähelepannuta jätta näiteks naiskoori lüürilisdramaatilist stseeni III pildis, mis oli teose üks sisulisi kulminatsioone, ega ka koori tervikuna, mis teoses otsekuul koondportreena rahvast kujutab.

Kuigi helilooja on sooloosadest kolmele (meestele) andnud nimesid ja piiritletud nende isiku konkreetselt: Georgi Moroz — lendur, Arkadi Zuvravljov — tuuker, Valeri Volkov — koolipoiss, saavad teose sisulises arenduses nemandki sümboliteni ulatava tähenduse nii nagu naistegelased Pruut, Naine ja Ema. Siiski, teose napi sündmustiku peamiste kandjatena on esimeste partiid mõnevõrra ooperlikumad ja pakuvad ka lauljalle sellesuunalisi võimalusi. Solistid Teo Maiste, Ahti Männik, Rostislav Gurjev, Urve Tauts, Liidia Panova ning Leili Tamme andsid oma kangelastele nii sisulises kui ka vokaalses mõttes veenva lahenduse. Suurte kogemustega solistide kõrval väärib eraldi esiletõstmist viimane, kes vokaalsümfoonilises žanris debüteerides näitas ennast paljutõotava oratooriumilauljana. Ettekande üldise laadiga oli heas kooskõlas sõnaline tekst Leningradi näitlejalt Nikolai Hrustaljevilt.

V. Rubin on oma teose jaotanud kaheks vaatuseks ja neljaks pildiks, millest igaüks kannab konkreetset pealkirja. Niisuguse liigenduse (kuigi ilma vaheaajata) sai see ka dirigendilt. Edaspidiseid ettekandeid lootes tuleks aga teose parema jälgitavuse huvides osadesse jaotumine ära tuua kavalehelgi. Niisama vajalikuks osutub samas teksti kokkuvõtlik tõlge, sest algkeeles esitatuna läheb sellest suurele osale kuulajaist tahes-tahtmata palju kaduma.

VALDAR VIRES

